

Gecombineerde leerlijn Sociaal Emotioneel Leren en Burgerschap

Inhoud

Welkom	Blz.2
Ons Schoolklimaat	Blz.4
Kern Sociaal Emotioneel Leren	Blz.6
Kern Burgerschap	Blz.8
Hoe ziet dit eruit in de praktijk	Blz.8
Opbouw Leerlijn	Blz.9
De Leerlijn in beeld	Blz.10
Speerpunten binnen de leerlijn	Blz.23
Emoties leren herkennen	Blz.23
Wereldburgerschap	Blz.25
Borging en kwaliteitszorg	Blz.26
Bijlage 1: Globale opzet thema's	
Bijlage 2: Cultuurkalender	
Bijlage 3: Anti-pest Protocol	

Welkom

Een eigen gecombineerde leerlijn Sociaal Emotioneel Leren (SEL) en Burgerschap voor school de Meer in Amsterdam.

Als school streven we ernaar om niet alleen kennis over te dragen, maar ook om onze leerlingen te helpen bij hun persoonlijke en sociale ontwikkeling. Deze leerlijn is een weerspiegeling van ons streven in het creëren van een veilige en ondersteunende omgeving waarin leerlingen kunnen gedijen, niet alleen als leerlingen, maar ook als individuen. Bij Daltonschool de Meer geloven we sterk in de principes van daltononderwijs, waarbij zelfstandigheid, verantwoordelijkheid, vrijheid, effectiviteit, reflectie en samenwerking centraal staan. Deze principes vormen de basis van ons onderwijs en vormen ook de kern van deze leerlijn Sociaal Emotioneel Leren. Door SEL te integreren in ons curriculum, streven we ernaar om onze leerlingen te helpen bij het ontwikkelen van belangrijke sociale en emotionele vaardigheden die essentieel zijn voor hun succes in de klas en daarbuiten.

Burgerschap is een ander cruciaal aspect van ons onderwijs bij Daltonschool de Meer. We geloven dat het essentieel is voor onze leerlingen om betrokken en verantwoordelijke burgers te worden, die actief bijdragen aan de samenleving. Door middel van de leerlijn leren onze leerlingen niet alleen over zichzelf en hun emoties, maar ook over empathie, respect voor anderen, en het belang van samenwerking en inclusiviteit, allemaal kernwaarden van goed burgerschap. De samenhang tussen burgerschap, daltononderwijs en sociaal emotioneel leren is duidelijk zichtbaar in onze benadering van het onderwijs. Door deze elementen met elkaar te verbinden, streven we ernaar om holistische en veerkrachtige individuen te vormen die niet alleen academisch succes behalen, maar ook in staat zijn om een positieve bijdragen te leveren aan de maatschappij.

Als schoolteam zetten we ons in voor de groei en ontwikkeling van elke leerling, zodat ze kunnen uitgroeien tot zelfverzekerde, empathische en actieve burgers van de wereld. In dit document valt te lezen wat wij verstaan onder sociaal emotioneel leren en burgerschap, laten wij zien hoe we de kinderen via een doorlopende leerlijn de kerncompetenties behorende bij Sociaal Emotioneel Leren en Burgerschap willen leren en geven we aan hoe we dit alles integreren met onze dalton principes.

Ons Schoolklimaat

De school als oefenplaats

Het Onderzoekskader van de Inspectie van het Onderwijs beschrijft in de standaard Schoolklimaat (VS2) de eisen m.b.t. het schoolklimaat. Het schoolklimaat moet bijdragen aan het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke competenties. De omschrijving van de basiskwaliteit zegt: de school bereidt de leerlingen voor op het leven in de maatschappij. Zij creëert daarvoor een oefenplaats voor de ondersteuning van de sociale en maatschappelijke competenties. In de school doen de leerlingen ervaring op met de basiswaarden van de democratische rechtsstaat en de pluriforme samenleving.

Ons onderwijs is gebaseerd op de visie en de principes van het daltononderwijs. De pijlers van daltononderwijs zijn: vrijheid en verantwoordelijkheid, zelfstandigheid, samenwerken, effectiviteit/doelmatigheid en reflectie.

De grondbeginselen van de daltonwerkwijze zijn in 1920 door Helen Parkhurst bedacht. De pijlers van deze werkwijze sluiten goed aan bij de vaardigheden die kinderen van de 21e eeuw nodig hebben. Daarom hanteren we met trots het daltononderwijs Concept. In november 2022 zijn wij gevisiteerd door de Nederlandse Dalton Vereniging (NDV) en hebben wij onze licentie verlengd met 2 jaar. De volgende visitatie is in schooljaar '24-'25.

Vrijheid en verantwoordelijkheid

Een groot deel van de week is gereserveerd voor het werken aan een taak; een schriftelijke opdracht voor de kinderen. Het taakwerk wordt opgebouwd van dagtaak naar weektaak. In deze taak zitten zowel vakken als taal en rekenen, creatieve activiteiten of spelactiviteiten. De kinderen krijgen binnen de afgesproken tijd de vrijheid om zelf te bepalen met welk vak ze aan de slag gaan. Bij het samenstellen van de (week)taak wordt rekening gehouden met verschillen tussen kinderen.

In opbouw geven we de kinderen ook geleidelijk aan steeds meer verantwoordelijkheid. Leerlingen krijgen verantwoordelijkheid voor het materiaal waarmee ze omgaan, de omgang met de andere kinderen en de leerkracht én voor hun werk. Zo kijken de kinderen vanaf groep 4 een deel van het eigen werk zelf na.

Om de kinderen mee te laten denken bij het reilen en zeilen in school hebben we een leerlingenraad die bestaat uit leerlingen uit groep 6 t/m 8; één leerling uit iedere groep.

Zelfstandigheid

Van de leerlingen vragen we een zelfstandige houding. Zelfstandigheid bij het indelen en maken van de taak en zelfstandigheid bij het verwerken van de lesstof. Uiteraard krijgen de kinderen hierbij hulp. Door middel van het 'uitgestelde aandacht blokje' op hun tafel, oefenen de kinderen om iets zelf op te lossen i.p.v. direct de aandacht van de leerkracht te vragen.

Samenwerken

Het werken met een taak, het zelf zoeken naar oplossingen, het indelen van eigen tijd en het rekening houden met verschillen zijn allemaal vaardigheden die de kinderen nodig hebben op weg naar zelfstandigheid. Uiteraard is aandacht voor socialisering ook wezenlijk voor de vorming van een kind. Daarom werken we vanaf de kleutergroepen met coöperatieve werkvormen, opdrachten waarvoor samen- werken en afstemmen noodzakelijk is. Deze lijn wordt doorgezet naar het helpen van elkaar tijdens het werk. In de bovenbouw leren de kinderen daarbij zelf groepsopdrachten organiseren en uitwerken.

Reflectievaardigheden

Reflectievaardigheden worden bewust aangeboden. Doel hiervan is dat kinderen zichzelf leren kennen en zodoende hun verantwoordelijkheid kunnen nemen en zich bewust worden van hun eigen leerproces.

Doelmatigheid en effectiviteit

We willen dat alle leerlingen zich optimaal ontwikkelen. Daarom zorgen we voor differentiatie in de taken. Voor de leerlingen die meer instructie nodig hebben passen we dit in het dagprogramma.

Voor de snellere kinderen 'compacten' we onderdelen van ons onderwijs. Voor deze kinderen is keuzewerk in de groep beschikbaar.

Open en veilig

Ons schoolklimaat is open en veilig, met oog voor diversiteit. Wij waarderen verschillen en er is ruimte voor verschillende meningen. We gaan respectvol om met mensen die anders denken en/of anders doen. Ons schoolklimaat is veilig en open genoeg om je opvattingen kenbaar te maken, open en veilig om te zijn wie je bent, of wie je wil zijn. We leren onze leerlingen om respect te hebben voor meningen die afwijken van de eigen mening, we leren ze zelf een mening te hebben, en daarvoor te staan. Om dit alles te realiseren hanteren we bij ons op school gedragsregels. We besteden tijd aan het (in)oefenen van de

gedragsregels, en de leerlingen worden begeleid bij het zo mogelijk zelf oplossen van problemen en conflictjes. De medewerkers vertonen voorbeeldgedrag. Zij maken door hun gedrag, hun houding en hun vaardigheden de visie van de school op burgerschap zichtbaar, ze laten aan de leerlingen zien hoe het hoort.

De uitgangspunten van ons schoolklimaat proberen wij als school terug te laten zien in de kern van ons programma voor Sociaal emotioneel leren en in de vormgeving van ons burgerschapsonderwijs. Hieronder leggen wij eerst uit wat wij als de kern van sociaal emotioneel leren en burgerschap zien om vervolgens uit te werken hoe dit zichtbaar wordt in de praktijk op onze school.

Kern Sociaal emotioneel leren

Sociaal Emotioneel Leren (SEL) is een pedagogische benadering die gericht is op het ontwikkelen van vaardigheden die leerlingen nodig hebben om zichzelf te begrijpen, relaties op te bouwen en effectief te functioneren in de samenleving.

Hierbij is SEL het ontwikkelingsproces waarmee leerlingen fundamentele levensvaardigheden verwerven. Denk bijvoorbeeld aan vaardigheden als het (leren) herkennen van emoties bij jezelf en de ander, het omgaan met emoties of het opbouwen en aangaan van gezonde relaties met anderen.

- Sociaal emotioneel leren is het proces waarbij leerlingen noodzakelijke kennis, attitudes en vaardigheden verwerven en toepassen, met als doel beter te worden in de omgang met zichzelf en de ander.
- Bij SEL gaat het om de ontwikkeling van fundamentele levensvaardigheden door gerichte, planmatige acties.
- Bij SEL wordt gewerkt aan het ontwikkelen van levensvaardigheden waarmee we onszelf, onze vriendschappen en ons leven effectief en moreel verantwoord kunnen vormgeven.

Elke school heeft als taak hier leerling bewust mee kennis te laten maken en moet in het lesaanbod het werken aan sociaal emotioneel leren opnemen. Voor het sociaal emotioneel leren baseren wij ons als school op de theorie van Kees van Overveld. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat leerlingen gedurende hun tijd op de basisschool aan vijf SEL-competenties werken.

De vijf kerncompetenties:

Ik -competentie: Besef hebben van jezelf

- Kunnen inschatten van je eigen gevoelens
- Kennis hebben van je interesses, waarden en kracht
- Een gezond zelfvertrouwen

Ik -Competentie: Besef hebben van de ander

- Empathie
- Perspectief nemen
- Verschillen tussen individuen en groepen herkennen en waarderen
- Sociale signalen kunnen oppakken en interpreteren

Jij- competentie: Keuzes kunnen maken

- Weloverwogen kiezen met de juiste aandacht voor jezelf en de ander
- Bijdragen aan een positief klimaat in je school
- Verantwoordelijkheid nemen voor je eigen gedrag

Jij- competentie: Zelfmanagement

- Impulscontrole bij stressvolle situaties
- Omgaan met heftige emoties
- Doelgericht gedrag

Wij-competentie: Relaties kunnen hanteren

- Sociale druk weerstaan
- Conflicten oplossen

Kern Burgerschap

In alle groepen wordt aandacht besteed aan burgerschap, zoals vastgelegd in kerndoel 38: *'De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen. Ze leren hier respect- vol mee om te gaan vanuit de gedachte dat iedereen gelijk is en ze leren respectvol om te gaan met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit.'*

Dit sluit aan bij onze visie op onderwijs. Wij willen voor kinderen een inclusieve omgeving creëren waar iedereen zich veilig en beschermd voelt, ongeacht geloofs- overtuiging, huidskleur, genderidentiteit of seksuele geaardheid.

In de praktijk houdt dit in dat wij leerlingen leren kijken naar zichzelf en de ander, erover praten en elkaars verschillen te accepteren en te respecteren.

Het burgerschapsonderwijs zit verweven in onze les- methodes en krijgt daarnaast invulling door verschillende activiteiten en thematische lessen die specifiek zijn gericht op het aanleren van de burgerschapsdoelen. Hoe we dit precies doen is terug te vinden in onze leerlijn.

Hoe ziet dit eruit in de praktijk:

In de kleutergroepen, waar de kinderen in groep ½ samenkomen, wordt er veel aandacht besteed aan het begrijpen en omgaan met emoties. Dit gebeurt onder andere door het gebruik van smiley's, prentenboeken en het werken met de methode Schatkist. Het boek de 'Kleurenmonsters' vormt een belangrijk onderdeel in het leren omgaan met emotie. De kinderen leren hierbij emoties te benoemen met behulp van een emotie-poster en worden aangemoedigd om complimenten te geven. Rollenspellen in de huishoek en het gebruik van emotiewoorden tijdens dramales helpen bij het ontwikkelen van emotionele intelligentie. Daarnaast worden feestdagen zoals de ramadan, kerst en holi besproken via educatieve programma's op schooltv. Beurtstokjes en maatjes worden gebruikt om interactie tussen de kinderen te stimuleren, terwijl een rustplekje in de klas en ademhalingsoefeningen helpen bij het reguleren van emoties. Breintijd en Leermeer bieden gelegenheid voor individuele groei, terwijl kringgesprekken de sociale vaardigheden bevorderen.

In de groepen 3, 4 en 5 worden de eerder genoemde methoden voortgezet en verfijnd. Reflectiekaarten helpen kinderen om hun emoties en gedrag te begrijpen, terwijl ze leren dat 'proberen is leren'. Kringgesprekken en rollenspellen worden gebruikt om communicatievaardigheden te versterken, en lessen over emoties en het brein worden ondersteund door het boek 'Kleurenmonsters'. Het geven van complimenten wordt gestimuleerd door middel van een spel, en dramalessen richten zich op het uiten en begrijpen van emoties. Samenwerking wordt aangemoedigd tijdens circuits en coöperatieve werkvormen,

terwijl specifieke lessen worden gegeven tijdens taal- en Atlantislessen. De 'Gouden weken' en het gebruik van spelletjes dragen bij aan een positieve groepssfeer.

In de hogere groepen, 6, 7 en 8, wordt de nadruk gelegd op zelfreflectie en persoonlijke ontwikkeling. Reflectiekaarten en kringgesprekken blijven belangrijke instrumenten, terwijl toneelspelletjes worden toegevoegd aan de 'Gouden weken'. Kinderen maken mindmaps over zichzelf en verkennen thema's zoals angst via boeken zoals 'Ik ben Vincent en ik ben niet bang'. Een mindset-poster ondersteunt een groeigerichte benadering, en activiteiten zoals het 'Kwaliteitspel' en rollenspellen helpen bij het ontdekken van persoonlijke kwaliteiten. De religieuze kalender wordt besproken en de spiegelwerkvorm stimuleert zelfreflectie. Leermeer en bijbehorende materialen worden gebruikt als educatieve hulpmiddelen, en de 'Leerkuil foto' visualiseert het proces van leren en doorzetten. Tot slot, lessenreeksen zoals 'Mediamasters' bereiden kinderen voor op de digitale wereld.

Opbouw Leerlijn

Binnen de leerlijn gaan wij zoveel mogelijk op zoek naar de samenhang tussen de Kerncompetenties van Sociaal Emotioneel Leren en de thema's op het gebied van Burgerschap. Hierbij is het streven om in het schooljaar de kerncompetenties van SEL elk gedurende 2 maanden aan bod te laten komen. In de praktijk zullen zowel de kerncompetenties als de burgerschapsthema's ook op andere momenten in het schooljaar benoemd worden. In de leerlijn zijn de competenties op het gebied van SEL terug te vinden onder de gele kopjes. Waarna vervolgens de meest bijpassende burgerschapsthema's in het blauw worden toegelicht.

De leerlijn in beeld

	Groep 1 en 2	Groep 3 en 4	Groep 5 en 6	Groep 7 en 8
Besef van jezelf (Kerncompetentie 1 Sociaal Emotioneel Leren)				
Het vermogen om emoties, gedachten en waarden te herkennen en te begrijpen, evenals de invloed ervan op gedrag Leerlingen leren en krijgen: - Kennis hebben van je eigen lichaam - Gevoelens herkennen en benoemen - Zelfvertrouwen	De leerlingen leren om emoties te herkennen en benoemen. (Zie emotielijst per leerjaar) De leerlingen werken met schatkist en de kleurenmonsters. De leerlingen oefen met de emotieposter. De leerlingen werken met smiley's. De leerlingen werken met Leermeer en Breintijd met als doel individueel te groeien, talent te ontdekken en zelfvertrouwen te vergoten.	Zie groep 1/2 + De leerlingen bouwen met behulp van de kleurenmonsters hun emotiearsenaal uit. De leerlingen leren om emoties te herkennen en benoemen. (Zie emotielijst per leerjaar)	Zie groep 3/4 + De leerlingen werken met smiley's. Reflectiekaarten helpen kinderen om hun emoties en gedrag te begrijpen, terwijl ze leren dat 'proberen is leren'	De kinderen maken een mindmap over zichzelf .

Identiteit (Burgerschap)

Leerlingen ontdekken hun primaire en secundaire emoties, ambities, talenten en ontwikkelpunten.

Leerlingen raken bewust van identiteitsvorming en reflecteren op tradities, vieringen en rituelen.

Gedurende het jaar worden er verschillende tradities, vieringen en rituelen met elkaar besproken. Zoals kerst, Ramadan, Sinterklaas enz.

Zie groep 1/2 +

Leerlingen leren door te reflecteren wat hun eigen talenten en ontwikkelpunten zijn. Door groeps gesprekken ontdekken zij dat iedereen zijn eigen talenten en ontwikkelpunten heeft.

Zie groep 3/4 +

De leerlingen leren, door spellen uit het Leermeer, hun emoties te reguleren.

De leerlingen leren over tradities, vieringen en rituelen door rijke teksten in te zetten gedurende het schooljaar en door gerelateerde filmpjes te laten zien.

Zie groep 5/6 +

Leerlingen leren om hun eigen identiteit, talenten en kwaliteiten in kaart te brengen.

Groep 7: HVO

Groep 8: project paspoort

Besef van de ander (Kerncompetentie 2 Sociaal Emotioneel Leren)

Het vermogen om empathie te tonen en respectvolle relaties op te bouwen met anderen, ongeacht verschillen in achtergrond en ervaring

Leerlingen leren en krijgen:

- Empathie
- Inleven in de ander
- Diversiteit waarderen

De leerlingen leren om de emoties van de emotielijst bij een ander te herkennen en benoemen. (Zie emotielijst per leerjaar)

De leerlingen oefenen met het geven van complimenten tijdens kringgesprekken en rollenspellen.

Zie groep 1/2 +

Reflectiekaarten helpen kinderen om hun emoties en gedrag te begrijpen en ervaren wat het eigen gedrag bij een ander teweeg kan brengen.

Zie groep 3/4 +

De leerlingen leren om de emoties van de emotielijst bij een ander te herkennen en benoemen. (Zie emotielijst per leerjaar)

De leerlingen leren om de emoties van de emotielijst bij een ander te herkennen en benoemen. (Zie emotielijst per leerjaar)

De gouden sleutel wordt ingezet om kinderen te stimuleren de positieve kwaliteiten van andere kinderen te zien en te benoemen.

Diversiteit

Leerlingen leren woorden te geven aan wat de ander doet en wil en ontdekken daarin overeenkomsten en verschillen.

Leerlingen leren onderlinge conflicten vreedzaam op te lossen.

Leerlingen maken kennis met levensbeschouwelijkstromingen.

De leerlingen leren om samen met de leerkracht conflicten met elkaar op te lossen. Door heldere regels leren ze ook zelf conflicten op te lossen. Als ze daar niet uitkomen, kunnen ze de leerkracht erbij halen.

De leerlingen leren om emoties van zichzelf en de ander te herkennen en te benoemen.

De leerlingen leren dat iedereen gelijk is en dat iedereen zichzelf mag zijn.

Zie groep 1/2 +

De leerlingen leren om (onder leiding van de leerkracht) zelf conflicten op te lossen.

De leerlingen werken met het complimentenspel

Middels de Cultuurkalender maken leerlingen kennis met vieringen en herdenkingsdagen van over de hele wereld.

Zie groep 3/4 +

De leerlingen leren om zelf conflicten op te lossen.

Zie groep 5/6 +

HVO

De leerlingen krijgen HVO, waarbij de leerlingen leren over kinderrechten, het juiste mediagebruik

De leerlingen werken met nieuwsbegrip en nieuwsbegrip XL. De groepen 7 werken vanaf volgend jaar met Atlantis en de groepen 8 gebruiken Nieuwsbegrip en Nieuwsbegrip XL

Keuzes maken

Het vermogen om verantwoordelijke en ethische beslissingen te nemen die bijdragen aan het welzijn van zichzelf en anderen.

- Eerlijk onderhandelen

- Goed zijn voor jezelf en de ander.

- Zelfreflectie

In de klas worden beurtstokjes gebruikt om alle kinderen te stimuleren deel te nemen aan de groepsactiviteiten.

In de klas wordt geoefend met het maken van afspraken tussen kinderen en het oplossen van conflicten waarbij geleerd wordt op zoek te gaan naar een win-win situatie.

Zie groep 1/2 +

Samenwerking wordt aangemoedigd tijdens circuits en coöperatieve werkvormen, terwijl specifieke lessen worden gegeven tijdens taallessen en in groep 4 ook tijdens de Atlantislessen.

De 'Gouden weken' en het gebruik van spelletjes dragen bij aan een positieve groeps sfeer.

Zie groep 3/4 +

De leerlingen werken in keuzetijd met de Smartgames uit Leermeer.

Zie groep 5/6 +

Macht en Inspraak

Leerlingen leren manieren waarop ze besluitvormingsprocessen op vreedzame wijze kunnen beïnvloeden.

Leerlingen maken kennis met macht en gezag en de wijze waarop dit georganiseerd is op verschillende niveaus.

De leerlingen leren om samen te spelen.

Zie groep 1/2 +

De leerlingen leren samen te werken en herkennen de verschillende rollen die hier van toepassing zijn.

Zie groep 3/4 +

Op de weektaak kunnen verschillende werkvormen aangeboden worden waardoor je met iedereen leert samen te werken.

In de groepen 6 wordt gewerkt met een taakbewaker, tijdbewaker enz.

Zie groep 5/6 +

Leerlingen kunnen deelnemen aan de leerlingenraad.

Kinderen moeten solliciteren voor een plek in de leerlingraad.

Tijdens de HVO lessen wordt er ook lesgegeven over wat "Macht" is. Dit wordt gedaan aan de hand van het actuele nieuws.

Democratische Cultuur

Leerlingen leren dat hun stem gehoord wordt en dat hun inbreng ertoe doet bij besluitvormingsprocessen in de klas.

Leerlingen ervaren dat de ander ook een stem heeft en ontdekken daarbij overeenkomsten en verschillen tussen mensen.

De kinderen komen in contact met verschillende meningen van andere kinderen. (d.m.v. kringgesprekken en samenwerken)

Zie groep 1/2 +

De leerlingen worden gevraagd naar hun mening over activiteiten binnen de klas. De leerkracht gaat mee met de meerderheid van de stemmen.

De leerlingen leren dat niet iedereen hetzelfde wil en leren dit van elkaar te accepteren.

Zie groep 3/4 +

De kinderen maken kennis met democratische processen binnen de school, zoals het nemen van beslissingen in de klas en de schoolgemeenschap. (d.m.v. leerlingenraad)

Zie groep 5/6 +

De leerlingen leren kijken naar maatschappelijke problemen, bedenken oplossingen en richten een partij op om een van de problemen die zij belangrijk vinden onder de aandacht te brengen. (groep 7/8 Blink geïntegreerd thema "Stem op mijn partij")

Prinsjesdag tijdens HVO

De Kinderen leren debatteren aan de hand van stellingen. Dit wordt afgesloten met een Debatbattle.

Solidariteit

Leerlingen ontwikkelen manieren om de eigen en de belangen van anderen te behartigen; alsmede uitsluiting, onrechtvaardigheid, discriminatie en ongelijke behandeling te herkennen en benoemen.

De leerlingen leren dat iedereen mag meedoen.

De leerlingen leren om nieuwe leerlingen te betrekken bij verschillende activiteiten in de groep.

De leerlingen leren dat elke leerling in de klas gelijk is.

Zie groep 1/2 +

De leerlingen leren rekening te houden met de belangen van andere kinderen.

De leerlingen leren elkaars emoties te benoemen, uit te spreken naar de ander en er naar te handelen.

De leerlingen leren dat elke leerling gelijk wordt behandeld.

Zie groep 3/4 +

De leerlingen leren om een koppeling te maken tussen de geschiedenis-, aardrijkskunde- en natuur/technieklessen en hun eigen beleving en leefwereld.

Gedurende het schooljaar wordt er stilgestaan bij belangrijke gebeurtenissen in onze geschiedenis, zoals Keti Koti.

Zie groep 5/6 +

De leerlingen leren over verschillende feestdagen van verschillende geloven.

Duurzaamheid

**Leerlingen leren in duurzaamheids-
kwesties over verschillende waarden en
belangen en de gevolgen daarvan voor
de leefomgeving, nu en later. Leerlingen
leren duurzame keuzes te herkennen en
te reflecteren op hun eigen gedrag.**

De leerlingen leren om
papier en restafval te
scheiden.

De leerlingen leren het
schoolplein netjes te
houden.

De leerlingen leren zorg te
dragen voor het materiaal
binnen de school

Zie groep 1/2 +

Zie groep 3/4 +

De leerlingen leren zorg te
dragen voor de steeds
groener wordende
schoolomgeving.

De leerlingen krijgen les
over het recyclen van
plastic met een
eindproduct.

Zie groep 5/6 +

De leerlingen gaan in groep 8 door de grachten
van Amsterdam varen, waarbij zij plastic uit de
gracht vissen.

Globalisering

Leerlingen verkennen hoe zichzelf, klasgenoten en andere mensen in Nederland verbonden zijn met andere delen van wereld en leren over internationale samenwerking.

De leerlingen verkennen hun directe omgeving en identificeren mensen uit verschillende culturen en achtergronden.

De leerlingen nemen deel aan activiteiten met klasgenoten van verschillende achtergronden, waarbij ze samenwerken en communiceren.

De leerlingen leren over verschillende landen door middel van verhalen, liedjes en afbeeldingen en maken kennis met verschillende culturen en tradities, door prentenboeken, verhalen en liedjes uit andere landen.

Zie groep 1/2 +

De kinderen kunnen de overeenkomsten tussen cultuur van Nederland en andere landen herkennen en benoemen.

(Groep 3 Blink thema 'Ik en mijn familie') (Groep 4 Blink thema 'Hallo wereld', presentatie 'dit ben ik').

Zie groep 3/4 +

De kinderen kunnen onderzoek doen naar verschillende landen en culturen. (Groep 5 thema Blink 'Wereldsupermarkt'). (Groep 6 thema Blink 'Kijk op de wereld').

De kinderen weten dat Nederland deel uitmaakt van een grotere wereld en kunnen benoemen welke landen en continenten grenzen aan Nederland.

(Groep 5/6 Blink geïntegreerd thema 'Wereldse kinderen').

Zie groep 5/6 +

Kritisch nadenken over de rol van Nederland in internationale samenwerking en ontwikkelingssamenwerking. (Groep 7 Aardrijkskunde thema 3+4)

Onderzoeken van de Verenigde Naties en andere internationale organisaties die samenwerking bevorderen. (Groep 7 Aardrijkskunde thema 3+4)

Zelfmanagement

Het vermogen om emoties en gedrag effectief te reguleren, doelen te stellen en beslissingen te nemen.

Leerlingen leren om:

- **Heftige emoties te controleren**
- **Doelgericht gedrag te gebruiken**
- **Te weten wanneer je hulp moet zoeken**

De leerlingen leren wat je kunt doen om de geleerde emoties van de emotielijst bij jezelf kunt reguleren. (zie emotielijst per leerjaar)

De leerlingen maken kennis met het rusthoekje en leren ademhalingsoefeningen om basale emoties te reguleren.

De leerlingen leren dat proberen leren is.

De leerlingen oefenen met het zelf inplannen op het digikeuzebord en de weektaak.

Zie groep 1/2 +

De leerlingen oefenen tijdens de dramasles hoe zij met emoties kunnen omgaan en welk effect een bepaalde handeling op een emotie kan hebben.

De leerlingen werken met dalton-reflectiekaartjes om te reflecteren op gedrag en werkhouding

Zie groep 3/4 +

De leerlingen leren wat je kunt doen om de geleerde emoties van de emotielijst bij jezelf kunt reguleren. (zie emotielijst per leerjaar)

De leerlingen maken kennis met de leerkuil.

De leerlingen maken een persoonlijk ijsbergmodel.

Zie groep 5/6 +

De leerlingen leren wat je kunt doen om de geleerde emoties van de emotielijst bij jezelf kunt reguleren. (zie emotielijst per leerjaar)

Relaties met anderen

Het vermogen om effectief te communiceren, samen te werken, conflicten op te lossen en sociale verbindingen te creëren en te onderhouden.

- Vrienden maken

- Vrienden houden

- Conflicten voorkomen en oplossen

In de klas wordt gewerkt met maatjes tijdens werk en speeltijd.

In kringgesprekken en tijdens drama's worden sociale vaardigheden benoemd.

In de klas worden prentenboeken gelezen en besproken die gaan over vriendschap.

Zie groep 1/2 +

De leerlingen maken kennis met de vijf wereldreligies. (Zie verdeling schema religies)

Kringgesprekken en rollenspellen worden gebruikt om communicatievaardigheden te versterken.

Lessen over emoties en het brein worden ondersteund door het boek 'Kleurenmonsters'.

Samenwerken wordt geoefend in circuits en tijdens coöperatieve werkvormen

Zie groep 3/4 +

De leerlingen maken kennis met de vijf wereldreligies. (Zie verdeling schema religies)

Samenwerken wordt geoefend in circuits en tijdens coöperatieve werkvormen

Het kwaliteitenspel wordt ingezet.

Zie groep 5/6 +

De leerlingen maken kennis met de vijf wereldreligies. (Zie verdeling schema religies)

De leerlingen werken met mediamasters.

Vrijheid en gelijkheid

Leerlingen leren van, door en over de waarden van de democratische rechtsstaat. Dit begint met regels/afspraken in de eigen leefomgeving en breidt uit naar de publieke ruimte en samenleving.

De leerlingen leren dat er regels zijn in de klas en op school. En leren zich hieraan te houden.

Tijdens het buitenspelen zijn er heldere regels, die voor alle klassen gelijk zijn.

De leerlingen worden zich bewust van de regels en afspraken die gelden in school.

Zie groep 1/2 +

Tijdens de gouden weken denken de leerlingen mee met de gedrags- en omgangsregels op te stellen onder leiding van de leerkracht.

De leerlingen worden zich bewust van de regels en afspraken in de eigen leefomgeving en rondom de school.

Zie groep 3/4 +

Tijdens de gouden weken denken de leerlingen mee en vormen een actieve mening over de gedrags- en omgangsregels en helpen mee ze op te stellen. Veel minder sturing van de leerkracht.

Zie groep 5/6 +

Digitaal Samenleven

Leerlingen leren over de effecten van de onlinewereld op hun identiteit, persoonlijke (online) leven en op de publieke sfeer. Ze leren kritisch en creatief denken over media-inhoud en -processen en daar ook naar handelen.

De leerlingen krijgen in groep 6 mediawijsheid lessen, waarbij zij leren om te gaan met de online wereld.

Zie groep 5/6 +

De leerlingen in groep 7/8 doen mee aan mediamasters, waarbij zij leren om te gaan met social media

Speerpunten binnen de leerlijn, emoties en wereldburgerschap:

Emoties leren herkennen

Binnen ons SEL en Burgerschapsonderwijs neemt het leren herkennen en hanteren van emoties een structurele plek in. De school fungeert hierbij als oefenplaats. Het leren omgang met een scala aan emoties levert een belangrijke bijdragen aan de algehele ontwikkeling en het welzijn van kinderen.

1. **Ontwikkeling van emotioneel bewustzijn:** Kinderen leren hun eigen emoties te herkennen en te begrijpen. Dit bewustzijn is cruciaal voor hun emotionele ontwikkeling en helpt hen om zichzelf beter te begrijpen en te uiten.
2. **Verbeteren van zelfregulatie:** Door te oefenen met emoties leren kinderen hoe ze hun emoties kunnen beheersen en reguleren. Dit helpt hen om beter om te gaan met stress, frustraties en andere uitdagende situaties.
3. **Versterken van empathie:** Het begrijpen van emoties helpt kinderen om zich in anderen te verplaatsen en empathie te ontwikkelen. Dit is essentieel voor het opbouwen van gezonde, respectvolle relaties met hun leeftijdsgenoten.
4. **Sociale vaardigheden:** Emotioneel bewuste kinderen kunnen effectiever communiceren en beter samenwerken. Ze leren hoe ze op een constructieve manier met anderen om kunnen gaan, conflicten kunnen oplossen en samen kunnen werken in teams.
5. **Preventie van gedragsproblemen:** Het leren omgaan met emoties kan gedragsproblemen verminderen. Kinderen die hun emoties beter begrijpen en beheersen, vertonen minder snel probleemgedrag en kunnen beter omgaan met teleurstellingen en conflicten.
6. **Verbetering van leerprestaties:** Onderzoek toont aan dat sociaal-emotioneel leren positief bijdraagt aan de leerprestaties. Kinderen die emotioneel vaardig zijn, kunnen zich beter concentreren, zijn gemotiveerder en hebben een positievere houding ten opzichte van leren.
7. **Vorbereiding op de toekomst:** Emotionele vaardigheden zijn cruciaal voor succes in het latere leven. Of het nu gaat om persoonlijke relaties, werk of andere sociale interacties, het vermogen om emoties te begrijpen en te beheersen is een levenslange vaardigheid die bijdraagt aan het welzijn en succes van individuen.
8. **Creëren van een positieve leeromgeving:** Wanneer kinderen hun emoties kunnen uiten en begrijpen, draagt dit bij aan een positieve en ondersteunende leeromgeving. Dit zorgt ervoor dat alle leerlingen zich veilig en geaccepteerd voelen, wat bevorderlijk is voor hun algehele ontwikkeling.

Door op school te oefenen met emoties, helpen we kinderen om de essentiële vaardigheden te ontwikkelen die ze nodig hebben om succesvol te zijn in hun persoonlijke, academische en toekomstige professionele leven. Het leren van emoties zowel belangrijk voor hun huidige welzijn, als voor hun toekomstige groei en succes. Hierom hebben wij dan ook gekozen om in elk leerjaar een aantal emoties centraal te stellen, zie hiervoor onderstaande verdeling.

Groep 1/2	Groep 3	Groep 4	Groep 5	Groep 6	Groep 7	Groep 8
Blij	Rustig	Jaloers	Tevreden	Comfortabel	Hoopvol	Dankbaar
Verdrietig	Veilig	Verlegen	Gespannen	Onbezorgd	Zelfverzekerd	Verbonden
Boos	Trots	Eenzaam	Gejaagd	Ontspannen	Enthousiast	Vredig
Bang	Vrolijk	Relaxed	Ontevreden	Geliefd	Paniekerig	Vertrouwd
	Verlegen	Plagerig	Verveeld	Geaccepteerd	Gekwetst	Bedreigd
		Schuldig	Verliefd	Zeker	Verraden	Benauwd
		Verveeld		Onzeker	Afgewezen	Vernederd
				Schaamtevol	Gefrustreerd	Afhankelijk
				Woedend	Ongeduldig	Competent
						Verloren
						Melancholisch

Wereldburgerschap

Zoals in onze leerlijn is terug te vinden besteden we binnen onze leerlijn extra aandacht aan het opdoen van kennis van verschillende wereldreligies. In de groepen 4 tot en met 8 maken de kinderen elk jaar kennis met een van de vijf wereldreligies. Dit doen wij vanuit de volgende visie:

Daltononderwijs streeft ernaar om kinderen voor te bereiden op een leven als wereldburger, waarbij kinderen zich bewust zijn van en kunnen omgaan met mondiale kwesties. Kennis over verschillende religies draagt bij aan dit brede perspectief en helpt bij het begrijpen van internationale culturele en sociale dynamieken. Culturele diversiteit en tolerantie worden gestimuleerd door kinderen kennis te laten maken met verschillende religies.

De verdeling van religies per jaargroep ziet er als volgt uit:

Groep 4: Christendom

Groep 5: Hindoeïsme

Groep 6: Boeddhisme

Groep 7: Jodendom

Groep 8: islam

Naast de wereldreligies besteden we middels onze cultuurkalender (zie bijlage) ruim aandacht aan een groot scala aan feest- en gedenkdagen, dit alles om onze leerlingen een goede basis als wereldburger te geven.

Borging en kwaliteitszorg

Op onze school streven we ernaar om kwalitatief goed onderwijs op het gebied van burgerschap en Sociaal Emotioneel Leren te verzorgen. Onze uitgangspunten zijn:

- Ons onderwijs op het gebied van burgerschap en SEL voldoet aan wettelijke eisen en sluit aan bij de SLO-doelen
- Ons onderwijs op het gebied van burgerschap en SEL sluit aan bij de verwachtingen van de samenleving (zie het waarderingskader van de Inspectie van het Onderwijs)
- Ons onderwijs op het gebied van burgerschap en SEL is doelgericht
- Wij zorgen ervoor dat er samenhang is in ons onderwijs op het gebied van burgerschap en SEL
- Ons onderwijs op het gebied van burgerschap en SEL sluit aan bij de behoeften van de leerlingen
- Ons onderwijs op het gebied van burgerschap en SEL sluit aan bij wat wij zelf belangrijk vinden
- Ons onderwijs op het gebied van burgerschap en SEL sluit aan bij onze visie
- Ons onderwijs op het gebied van burgerschap en SEL sluit aan bij onze mens- en maatschappijvisie

In de praktijk is dit onder meer zichtbaar door:

- In alle groepen wordt volgens planning aandacht besteed aan de kerncompetenties van Sociaal Emotioneel Leren en de doelen van Burgerschap.
- In de Google Jaarkalender is vastgelegd welke thema's per periode centraal staan.
- Voor de aanvang van ieder schooljaar wordt per jaargroep, aan de hand van deze leerlijn, vastgelegd hoe er invulling aan deze thema's wordt gegeven. Dit overzicht wordt gedeeld op de gezamenlijke Google Drive, zodat dit jaarlijks opnieuw een leidraad kan zijn.
- Er is een digitale databank gevuld met aanvullende materialen gekoppeld aan de inhoud van zowel de doelen voor SEL als de Burgerschapsdoelen. Deze databank functioneert als inspiratiekoffer voor de invulling van de gekozen thema's en activiteiten.

- Per bouw wordt in de bouwvergaderingen terugkerend gekeken naar de planning en bijbehorende activiteiten uit de leerlijn en wordt de concrete invulling steeds samen afgestemd en geëvalueerd.
- In elk lokaal hangen de afspraken die de klas heeft gemaakt over de omgang met elkaar en een prettige sfeer in de groep
- Alle leerkrachten hebben taken en verantwoordelijkheden voor leerlingen in hun klas.
- We stimuleren de leerlingen om zelf met ideeën of initiatieven te komen hiervoor.
- Er is een werkgroep Burgerschap en Sociaal Emotioneel Leren; deze komt 6 keer bijeen, gekoppeld aan de jaarplanning. In deze werkgroep zitten leden uit elke bouw en vanuit de directie.
- Van werkgroepleden wordt verwacht dat zij zich voorbereid hebben door het doornemen van de leerlijn, en dat zij in hun bouw hebben nagegaan hoe al afgeronde onderdelen van de leerlijn zijn verlopen.
- Doel van de werkgroepbijeenkomsten is om op het de voorgaande periode terug te blikken, te evalueren en actueel te houden.
- Sociaal Emotioneel Leren en Burgerschap is een vast agendapunt op de bouwvergaderingen, en op het MT-overleg; hier kunnen voorbeelden van good practice worden uitgewisseld.
- Er wordt jaarlijks een cultuurkalender opgesteld en afgesproken wie verantwoordelijk is het vormgeven van de invulling van de te vieren en te herdenken activiteiten.
- Er is een leerlingenraad voor leerlingen uit groep 6 tot en met 8. De leerlingen uit de leerlingenraad worden actief bevraagd over de lessen SEL en Burgerschap.
- Er is een Anti-pestprotocol (zie bijlage 3).

Kwaliteitszorg

Onder kwaliteitszorg verstaan we het vaststellen en realiseren van onze doelen, het meten of onze doelen in voldoende mate zijn bereikt en tenslotte het borgen of verbeteren van onze kwaliteit. In dit document hebben we onze missie, onze visie, onze kernwaarden en onze doelen voor burgerschap vastgesteld. Ieder doel hebben we nader uitgewerkt. Daarmee hebben we onze kwaliteit uitvoerig beschreven. We beschikken over een aantal vragenlijsten om bepaalde aspecten van burgerschap te meten. We meten de kwaliteit van ons burgerschapsonderwijs op de volgende wijze:

- Meting Basiskwaliteit (2 x per vier jaar)
- Quick Scan Burgerschap (1 x per vier jaar) <https://quickscanburgerschap.nl>
- Vragenlijst Burgerschap meten (Rovict)
- Vragenlijst Veiligheid Leerlingen (jaarlijks)

Op basis van de uitslagen stellen we actiepunten vast. De gekozen actiepunten worden besproken binnen de werkgroep SEL en Burgerschap en zo nodig opgenomen in het schooljaarplan.

Bijlage 1: Overzicht verdeling competenties SEL en thema's Burgerschap over het schooljaar

Binnen de leerlijn gaan wij zoveel mogelijk op zoek naar de samenhang tussen de Kerncompetenties van Sociaal Emotioneel Leren en de thema's op het gebied van Burgerschap. Hierbij is het streven om in het schooljaar de kerncompetenties van SEL elk gedurende 2 maanden aan bod te laten komen. In de praktijk zullen zowel de kerncompetenties als de bijpassende burgerschapsthema's ook op andere momenten in het schooljaar benoemd worden. Daarnaast zijn er een aantal onderwerpen, zoals het leren hanteren van emoties die elke periode aan bod komen. In onderstaand schema is een grove planning voor de hoofdthema's per maand gemaakt. Dit is nadrukkelijk een leidraad, hierbij wordt jaarlijks in de Google Jaarkalender vastgelegd welke thema's per periode centraal staan.

Voor de aanvang van ieder schooljaar wordt per jaargroep, aan de hand van deze leerlijn, vastgelegd hoe er invulling aan deze thema's wordt gegeven. Dit overzicht wordt gedeeld op de gezamenlijke Google Drive, zodat dit jaarlijks opnieuw een leidraad kan zijn.

	Sociaal Emotioneel Leren	Bijpassende thema's Burgerschap	Groepsvorming in gouden en zilveren weken
Augustus	Besef van jezelf	Identiteit	Gouden weken
September	Besef van jezelf	Identiteit	Gouden weken
Oktober	Besef van jezelf	Diversiteit	Afronding Gouden Weken
November	Besef van de ander	Diversiteit	
December	Besef van de ander	Diversiteit	
Januari	Keuzes maken	Macht en inspraak Democratische cultuur Solidariteit Duurzaamheid Globalisering	Zilveren Weken
Februari	Keuzes maken	Macht en inspraak	Afronding Zilveren Weken

		Democratische cultuur Solidariteit Duurzaamheid Globalisering	
Maart	Zelfmanagement	Doorgaan met: Macht en inspraak Democratische cultuur Solidariteit Duurzaamheid Globalisering	
April	Zelfmanagement	Doorgaan met: Macht en inspraak Democratische cultuur Solidariteit Duurzaamheid Globalisering	
Mei	Relaties met anderen	Vrijheid en gelijkheid Digitaal samenleven	
Juni	Relaties met anderen	Vrijheid en gelijkheid Digitaal samenleven	
Juli	Relaties met anderen	Vrijheid en gelijkheid Digitaal samenleven	

CULTUURKALENDER

brede daltonschool
de meer

wat vieren we en waar geven we aandacht aan?

Deze kalender is onderdeel van onze geïntegreerde doorgaande leerlijn sociaal emotioneel leren (SEL) en burgerschap. Het geeft aan wat onze leerlingen tijdens hun schoolloopbaan bij ons meekrijgen. Vragen: kom gerust langs, of mail!

 feesten die we vieren

 feesten/herdenkingen die we aandacht geven

november

- 1- Divali/Lichtjesfeest (Hindoeïsme) (groep 6)
- 11- Sint Maarten (Christelijk) (1 t/m 4)
- 20- Int. D. rechten kind 5 t/m 8
- 24- Groene vrijdag (1 t/m 8)

september

- 19- Prinsjesdag (7&8)
- 21- Dag van de Vrede (1 t/m 8)

december

- 4- Sinterklaas (1 t/m 8)
- 13- Paarse vrijdag (1 t/m 8)
- 18- Kerstdiner (1 t/m 8)
- 15-19 Chanoeeka (joods) (groep 7)

oktober

- 2- Opening Kinderboekenweek: kledjesmarkt! (iedereen)
- 4- Dierendag (1 t/m 8)
- 11- Jom Kippoer (Joods) (groep 7)
- 31- Halloween (6 t/m 8)

januari

- 6- Nieuwjaar (1 t/m 8)

CULTUURKALENDER

wat vieren we en waar geven we aandacht aan?

februari

- 2- warme truiendag (1 t/m 8)
- 8- safer internet Day (6 t/m 8)
- 14- Valentijnsdag (1 t/m 8)

mei

- ... dodenherdenking (groep 7)
- ... Vesak (boeddhisme) (groep 5)

maart

- 8- intern. vrouwendag (6 t/m 8)
- 10- start ramadan (Islam) (groep 8)
- 14- Holi Phagwa (Hindoeïsme) (groep 6)
- 21- dag tegen rassendiscriminatie (gr 3 t/m 8) verkiezingen?

juni

- 5- Dag van de overblijfskracht (1 t/m 8)
- ...- Offerfeest (islam) (groep 8)
- 21- Wereldhumanismedag (groep 7)

april

- 8- Hana Matsuri (Boeddhisme) (groep 5)
- 12- Pesach (joods) (groep 7)
- 17- Paasontbijt (1 t/m 8)
- ...- Suikerfeest (islam) (groep 8)
- 25- Koningsspelen (1 t/m 8)

juli

- 1- Keti Koti (1 t/m 8)
- ... Zomerfeest (iedereen, ook ouders)*

*dit wordt om het jaar gevierd, het andere jaar organiseert de leerlingenraad een cultuurdag voor de hele school

Anti-pestprotocol

(Digitaal) pesten, bedreiging, agressie

Daltonschool de Meer wil haar kinderen een veilig pedagogisch klimaat bieden, waarin zij zich harmonieus en op een prettige en positieve wijze kunnen ontwikkelen. De leerkrachten bevorderen deze ontwikkeling door het scheppen van een veilig klimaat in een prettige werksfeer in de klas en op het schoolplein. In veruit de meeste gevallen lukt dit door de ongeschreven regels aan te bieden deze te onderhouden, maar soms is het gewenst om duidelijke afspraken met de kinderen te maken. Een van die duidelijke regels is dat kinderen met respect met elkaar dienen om te gaan. Dat het niet altijd als vanzelfsprekend wordt ervaren, geeft aan dat we het kinderen moeten leren en daar dus energie in moeten steken. Ons pedagogisch uitgangspunt is dat alle kinderen met elkaar moeten *leren* omgaan. Dat leerproces verloopt meestal vanzelf goed, maar het kan ook voorkomen dat een kind in een enkel geval systematisch door andere kinderen wordt gepest.

Begripsomschrijvingen

Plagen en pesten, wat is daar het verschil tussen?

We spreken over plagen wanneer kinderen min of meer aan elkaar gewaagd zijn en het vertoonde gedrag een uitnodigend karakter heeft om iets terug te geven vanuit een onschuldige sfeer. Het gaat dan om een prikkelend spelletje, dat door geen van de betrokkenen als bedreigend of echt vervelend wordt ervaren.

Voorbeelden van pestgedrag

Verbaal:

- Vernederen
- Schelden

Dreigen:

- Belachelijk maken, uitlachen
- Kinderen een bijnaam geven
- Een kind uit een groepje isoleren
- Steun te zoeken om samen te kunnen spannen tegen een ander kind

Fysiek:

- Trekken en duwen of zelfs spugen
- Schoppen en laten struikelen
- Krabben, bijten en haren trekken

Intimidatie:

- Een kind achterna blijven lopen of een kind ergens opwachten.
- Iemand in de val laten lopen, de doorgang versperren of klem zetten tussen de fietsen.
- Dwingen om bezit dat niet van jou is af te geven.
- Een kind dwingen bepaalde handelingen te verrichten.

Isolatie:

- Uitsluiten: het kind mag niet meedoen met spelletjes, niet meelopen naar huis, niet komen op een verjaardag.

Stelen of vernielen van bezittingen:

- Afpakken van schoolspullen, kleding of speelgoed. Beschadigen en kapotmaken van spullen.
- Het specifieke van pesten is dus gelegen in het bedreigende en vooral systematische karakter. We spreken van pestgedrag als het daarnaast ook nog regelmatig gebeurt, waardoor de veiligheid van de omgeving van een kind wordt aangetast.

De betrokkenen

Het gepeste kind

Sommige kinderen hebben een grotere kans om gepest te worden dan anderen.

Dat kan komen door uiterlijke kenmerken maar het heeft vaker te maken met vertoond

gedrag, wijze waarop gevoelens worden beleefd en de manier waarop dat geuit wordt. Kinderen die gepest worden doen vaak andere dingen dan de meeste leeftijdgenoten in hun omgeving. Veel kinderen die worden gepest hebben een beperkte weerbaarheid. Ze zijn niet in staat daadwerkelijk actie te ondernemen tegen de pestkoppen en stralen dat dan ook uit naar hun kwelgeesten.

De pesters

Kinderen die pesten zijn vaak juist fysiek wel de sterksten uit de groep. Ze kunnen zich permitteren zich agressiever op te stellen en ze reageren dan ook met dreiging van geweld of de indirecte inzet van geweld. Pesters lijken in eerste indruk populair te zijn in een klas, maar ze dwingen hun populariteit in de groep af door te laten zien hoe sterk ze zijn en wat ze allemaal durven.

Het komt ook regelmatig voor dat een pestkop een kind is dat in een andere situatie zelf slachtoffer is of was. Om te voorkomen weer het mikpunt van pesten te worden, kan een kind zich bijvoorbeeld in een andere omgeving dan die van zijn slachtofferrol, vervolgens als pester gaan opstellen en manifesteren. "Laten pesten doet pesten".

Meisjes pesten minder openlijk dan jongens en vaak op een subtiele manier waarbij de uitdaging naar het gezag ter plekke niet echt aan de orde is. Ze pesten meer met woorden, maken geniepige opmerkingen of sluiten andere kinderen buiten. Meisjes opereren minder individueel en meer met groepsvorming in de zin van er al dan niet bij te horen. Fysiek geweld komt bij deze groep pesters veel minder voor.

De meelopers en de andere kinderen

De meeste kinderen zijn niet direct betrokken bij pesten in de direct actieve rol van pester. Sommige kinderen behouden enige afstand en andere kinderen doen incidenteel mee. Dit zijn de zogenaamde meelopers. Er zijn ook kinderen die niet merken dat er gepest wordt, of er zijn kinderen die het niet willen weten dat er gepest wordt in hun directe (school) omgeving.

Het specifieke kenmerk van een meeloper is de grote angst om zelf in de slachtofferrol te geraken. Maar het kan ook zijn dat meelopers stoer gedrag wel interessant vinden en denken daardoor in populariteit mee te liften met de pester in kwestie.

Voorals meisjes doen nogal eens mee met pesten om een vriendin te kunnen behouden. Als kinderen actiever gaan meepesten in een grotere groep, voelen ze zich minder betrokken en verantwoordelijk voor wat er met pesten wordt aangericht. Alles wat in een groep gebeurt laat het individueel denken meer en meer achter zich en zo kan met name groepsgedrag leiden tot excessen die achteraf voor iedereen inclusief de pesters onacceptabel zijn.

Het heeft absoluut zin om daadwerkelijk op te staan tegen het pesten. Zodra andere kinderen het gepeste kind te hulp komen of tegen de pesters zeggen dat ze moeten ophouden, kan de situatie aanzienlijk veranderen. Het pesten wordt dan al direct minder vanzelfsprekend en draagt bovendien grotere risico's met zich mee. De situatie

voor met name meelopers verandert door het ongewenste karakter van het vertoonde pestgedrag. Het wordt duidelijk dat het geen groepsnorm is om mee te gaan in het pestgedrag.

Kinderen die pestgedrag signaleren en dit bij de leerkracht aangeven vervullen dus een belangrijke rol. Ook de ouders kunnen een belangrijke rol spelen. Ouders van kinderen die gepest worden en die dit probleem met de school of op de club willen bespreken, zijn natuurlijk altijd emotioneel bij het onderwerp betrokken. De gevoelde onmacht bij deze ouders wordt door hen sterk ervaren en is niet altijd een goede leidraad tot een rationeel handelen. De ouder wil maar een ding en dat is dat het pestgedrag ogenblikkelijk stopt. Ouders van kinderen die niet direct bij het pesten zijn betrokken, kunnen meer afstand nemen. Daardoor zijn ze beter in staat om duidelijk te maken aan hun kind dat er iets aan het pesten gedaan moet worden. Dit is ook in het belang van de opvoeding en ontwikkeling hun eigen kind. Als er in de omgeving van een kind gepest wordt, heeft het kind zelf ook last van een onveilige, onprettige sfeer in de groep of de klas.

Te verwachten problemen bij de aanpak van pesten

Bij het gepeste kind

Een gepest kind schaamt zich vaak voor zijn gedrag, het voldoet niet aan normen die de ouders graag in hun kinderen terugzien: een vrolijk en vooral onbezorgd kind dat zelfstandig in staat is zijn boontjes te doppen. Pesten is een groot probleem voor kinderen en zorgt ook voor een evenredig groot probleem bij de erkenning en de aanpak ervan. Veel gepeste kinderen doen er dan uiteindelijk ook maar het zwijgen toe en vereenzamen. De angst wordt aanvankelijk nog groter als het pesten bespreekbaar gemaakt wordt door de ouders, waardoor het gepeste kind eens te meer met de gevolgen van het pesten kan worden geconfronteerd. Als represaille kan er in nog heviger mate gepest worden dan daarvoor al het geval was.

Bij de pester

De pester zelf ziet zich in zijn machtsspel bedreigd, en dat moet ten koste van alles voorkomen worden. Soms blijken de pesters echter net zo opgelucht als de slachtoffers bij een duidelijke aanpak. Er wordt immers ook aandacht besteed aan hun onmacht om normaal met andere kinderen een relatie op te bouwen. Bij een aantal pesters is dat hun liefste wens waardoor ze echter helaas onmachtig zijn door het ontbreken van het hanteren van de juiste vaardigheden.

Bij de ouders

Ouders van kinderen hebben vaak moeite om hun kind terug te zien in de rol van meeloper of pester. Ouders beschikken niet altijd over de juiste informatie en ook het zich op beperkte schaal voordoen van conflictsituaties tussen groepen kinderen, zorgt ervoor dat er nauwelijks vergelijkingsmateriaal voorhanden is. Een pester op school hoeft zich in de thuissituatie niet als pester te manifesteren. Sommige ouders zien ook de ernst van de situatie onvoldoende in. Zij vertalen het pestgedrag van hun kind in weerbaar gedrag. De slogan: "Ach iedereen is weleens gepest, u toch ook?" , "geeft de visie van de ouders op dit gedrag aardig weer. Behalve de pester moeten dus ook vaak de

ouders doordrongen worden van het ongewenste karakter voor alle betrokkenen van het vertoonde pestgedrag.

Uitgangspunten bij ons pestprotocol

- Als pesten en pestgedrag plaatsvindt, ervaren we dat als een probleem op onze school zowel voor de leerkrachten als de ouders, de kinderen, de gepeste kinderen, de pesters en de 'zwijgende' groep kinderen.
- De school heeft een inspanningsverplichting om pestgedrag te voorkomen en aan te pakken door het scheppen van een veilig pedagogisch klimaat waarbinnen pesten als ongewenst gedrag wordt ervaren en in het geheel niet wordt geaccepteerd.
- Leerkrachten moeten alert zijn op pestgedrag in algemene zin. Indien pestgedrag optreedt, moeten leerkrachten duidelijk stelling en actie ondernemen tegen dit gedrag.
- Wanneer pesten, ondanks alle inspanningen weer optreedt, voert de school de uitgewerkte protocollaire procedure uit.
- Dit pestprotocol wordt door het hele team en de oudervertegenwoordiging onderschreven en ook alle ouders ter inzage aangeboden via de website.

Om welke maatregelen gaat het?

Preventieve maatregelen

- De leerkracht bespreekt met de leerlingen de algemene afspraken en regels in de klas als normaal gebruikelijk, bijvoorbeeld aan het begin van het schooljaar. Het onderling plagen en pesten wordt hier benoemd en besproken in alle groepen van de school en vanaf groep 3 t/m 8 worden de regels van het pestprotocol expliciet besproken.
- Indien de leerkracht aanleiding daar toe ziet, besteedt hij of zij expliciet aandacht aan pestgedrag in een groeps gesprek.

Repressieve maatregelen

- Indien er sprake is van incidenten betreffende pestgedrag wordt dat met de betrokken kinderen besproken door de leerkracht van het kind. Dit gesprek staat niet op zichzelf maar wordt regelmatig herhaald om het probleem aan te pakken. Van dit gesprek worden aantekeningen gemaakt in het leerling-dossier van zowel de pester als het gepeste kind.
- Indien er sprake is van herhaald pestgedrag worden de ouders van de pester op de hoogte gesteld van de ongewenste gebeurtenissen in een gesprek op school. Na dit gesprek worden de afspraken met de pester uitdrukkelijk doorgesproken en ook vastgelegd. Ook de op te leggen sancties bij overtreding van de afspraken worden daarbij vermeld. De directie van de school wordt uiterlijk in dit stadium op de hoogte gesteld van de gesprekken met de kinderen en de ouders en kan

de gemaakte afspraken terugvinden in het leerling-dossier van de betreffende leerling.

- Indien het probleem zich toch blijft herhalen meldt de leerkracht dit gedrag aan de directie en de Interne Begeleider (IB) van de school. De leerkracht overhandigt de directie/IB een gedocumenteerd protocol met daarin de data van de gebeurtenissen, de data en inhoud van de gevoerde gesprekken en de vastgelegde afspraken zoals die gemaakt zijn om het pesten aan te pakken.
- De IB en de leerkracht roepen de ouders op school voor een gesprek. Ook het kind kan in dit eerste gesprek betrokken worden. Er wordt uitgegaan van het opgebouwde archief van de leerkracht en dit wordt aangevuld met het verloop van de gebeurtenissen, gespreksverslagen etc.
- Indien het gedrag niet verbetert kan er een verwijzing plaatsvinden naar het maatschappelijk zorgsysteem na bespreking in het zorgbreedte overleg..
- Een en ander wordt zorgvuldig gedocumenteerd in het leerling-dossier.
- Indien het pestgedrag van de pester niet aanzienlijk verbetert, en / of de ouders van het kind werken onvoldoende mee om het probleem ook aan te pakken kan de directeur van de school overgaan tot bijzondere maatregelen als daar zijn: isoleren van de pester of een tijdelijke uitsluiting van het bezoeken van de lessen van de school met een maximum van drie dagen als omschreven in de schoolgids en het schoolplan. Deze maatregelen vinden altijd plaats in nauw overleg met het schoolbestuur en de leerplichtambtenaar.

De concrete pedagogische invulling als handvat van het pestprotocol

Formulieren en procedures leiden op zichzelf niet tot het verdwijnen van ongewenst gedrag. Wel is het belangrijk om in zaken als pestgedrag duidelijk te monitoren hoe het verloop van een casus wordt behandeld want er is veel tijd mee gemoeid en er zijn ook vele betrokkenen. Onderstaande tekst geeft concrete invullingen en handreikingen in het pedagogisch handelen vanuit de professionele schoolomgeving.

Indien bij het signaleren van een pestprobleem dat de leerling niet aan de leerkracht durft te vertellen, kan een kind naar een leerkracht van eigen keuze gaan. Deze leerkracht, een zogenaamde vertrouwenspersoon voor de kinderen, koppelt het probleem vervolgens terug naar de direct betrokken leerkracht alsmede de directeur van de school. Geheimhouding van dit probleem moet bij deze terugkoppeling gewaarborgd zijn.

De leerkracht heeft een zeer belangrijke rol. De leerkracht zal helder en duidelijk moeten maken dat dit ongewenste gedrag volstrekt niet geaccepteerd wordt. De leerkracht biedt in eerste instantie de gepeste leerling bescherming, spreekt zwaar en ernstig met de pester en zijn ouders en richt zich vervolgens op de zwijgende middengroep en de meelopers.

Hulp aan het gepeste kind

De begeleiding van het gepeste kind is van groot belang. Het kind is eenzaam en slachtoffer en heeft recht op professionele zorg vanuit de school. Naast het voorkomen

van nieuwe ongewenste ervaringen staat het verwerken van de ervaringen. Dit gebeurt door achtereenvolgens:

- Gesprekken met de vertrouwenspersoon, bij voorkeur de leerkracht van het kind. Bij het monitoren van ontwikkelingen is het van belang naast incidentele momenten ook vaste momenten van gesprek in te bouwen waarin het kind gevraagd wordt naar de gewenste vooruitgang. Het doel is tweeledig: zowel het signaleren van nieuwe prikkels als het verwerken van de eerdere ervaringen.
- Schriftelijke verwerking door het kind. Het kind krijgt de beschikking over een "verwerkingsschriftje" dat op elk gekozen moment door het kind kan worden ingevuld in en buiten de reguliere schooltijd om. Het gaat hier om een vertrouwelijk instrument van kind en leerkracht. Het kind krijgt op die manier de gelegenheid de traumatische ervaringen van zich af te schrijven/tekenen.
- We gaan ervan uit, dat ouders van het gepeste kind actief meewerken aan het oplossen van het probleem.

Hulp aan de pester

De pesters hebben in ons pedagogisch stelsel ook recht op hulp, zij zijn niet in staat om op een normale wijze met anderen om te gaan en hebben daar onze professionele hulp bij nodig. Die hulp kan bestaan uit de volgende activiteiten:

- Een gesprek vanuit het protocol waarin ondubbelzinnig zal worden aangegeven welk gedrag niet geaccepteerd wordt op de school. Dit gesprek wordt gevoerd als een slecht-nieuwsgesprek. Er wordt een schriftelijk verslagje van gemaakt.
- Een duidelijk afspraak voor een vervolggesprek op termijn ongeacht de ontwikkelingen en welke straf er zal volgen indien het pestgedrag toch weer voorkomt.
- We gaan ervan uit, dat ouders van pester actief meewerken aan het oplossen van het probleem.
- Pestgedrag wordt binnen het team van de school gemeld zodat al het personeel alert kan reageren.
- De ouders worden geïnformeerd van zowel de pester als het gepeste kind.
- Van alle gesprekken met de pester en /of ouders worden verslagen gemaakt.
- Indien deze activiteit geen oplossing biedt voert de leerkracht een aantal probleemoplossende gesprekken met de leerling waarbij getracht zal worden de oorzaak van het pesten te achterhalen. Daarnaast proberen we de pester gevoelig te maken voor hetgeen hij/zij aanricht bij het gepeste kind.
- Als het pestgedrag blijft voortduren roept de school externe hulp in.

Indien dit alles niet leidt tot een verbetering zal de ouders geadviseerd worden te kijken naar een andere school voor hun kind.

Hulp aan de zwijgende middengroep en de meelopers

De zwijgende middengroep is als eerder beschreven in dit stuk van cruciaal belang in de aanpak van het probleem. Als de groep eenmaal in beweging is gebracht, hebben

kinderen die pesten veel minder te vertellen. Deze middengroep is eenvoudig te mobiliseren, niet alleen door de leerkracht, maar ook door de ouders.

Hulp aan de ouders

Voor de ouders van het gepeste kind is het van belang dat de school ernst maakt met de aanpak van het pesten. Met de ouders van het gepeste kind zal overleg zijn over de aanpak en de begeleiding van hun kind. De ouders van de pesters moeten absoluut op de hoogte zijn van wat er met hun kind gebeurt. Zij hebben er recht op te weten dat hun kind in sociaal opzicht bepaald zorgwekkend gedrag vertoont dat dringend verbetering behoeft.

- De ouders van de zwijgende middengroep en de meelopers moeten zich bij de leerkracht kunnen melden als zij van hun kind vernemen dat er een kind gepest wordt. Ook voor ouders moet een klimaat geschapen worden waarin het duidelijk is dat de school open staat voor dit soort meldingen.
- Ouders kunnen hun kinderen zeggen dat zij het verschrikkelijk vinden als kinderen elkaar pesten. Dat als hun kind het ziet, het zeker niet mee moet pesten, maar stelling moet nemen. Indien het kind die stelling niet durft te nemen, het altijd aan de ouders of aan de leerkracht moet vertellen. Praten over pesten is fundamenteel iets anders dan klikken. Ouders kunnen hun kind daarin ondersteunen en begeleiden.
- Ouders gaan akkoord met de door de school gevoerde procedure. Voorkomen moet worden dat als een probleem door actie van ouders onderling al is opgelost het door de school nog eens "dunnetjes (moet) wordt(en) overgedaan.

Tot slot

De school heeft een beperkte rol in de oplossing van pestgedrag buiten schooltijd. Waar wenselijk kan de school een bemiddelende rol spelen. De school is echter niet verantwoordelijk voor het oplossen van pestgedrag.

Digitaal pesten dat gedaan wordt vanuit de thuissituatie wordt bij voorkeur ook door de ouders onderling opgelost. Digitaal pesten via school valt onder het protocol.

Ter verbetering van het pedagogisch klimaat heeft de school de beschikking over de volgende hulpmiddelen:

- 'Rots en Water' lessen.
- De Sumo-kaarten. Hulp kaarten bij verbetering van de sociaal en emotionele ontwikkeling individueel en/of met de groep.
- HVO. Lessen levensbeschouwelijk onderwijs in de groepen 7.
- Semmi. (doorverwijzing)
- Indien gewenst doorverwijzing naar het Ouder Kindcentrum Oost.
- Advies hulp te zoeken bij de Bascule, Altra en andere beschikbare externe organisaties.
- Een ander in overleg met de Interne Begeleiding (IB).